

Gospodarske novice.

(Iz očes spoznavati konjsko starost). Po Montfortskem časniku „Cosmos“ se pri konji v 9. letu napravi gubá (Falte) na zgornjem robu spodnje trepavnice, v 10. letu spet ena, in tako vsako leto ena. — To je čisto nova novica, kateri se pa na prvi pogled vidi, da jo je mož najdel, ki ne pozna starosti konjske iz zó b; pravi namreč, da po 8. letu se ne dá lahko več iz zó b starost spoznati, — to pa je napačna misel skozi in skozi le tistih, katerim preminjevanje postave zó b ni znano. Vendar v versti „novíc“ naj gré tudi ta najdba po slovenskem svetu.

(Steklene ali glažovnate očesa za konje, katerim je okó izteklo) napravlja živinozdravnik Fr. Bauer (kurfürstl. hessischer Kreisthierarzt in Schmalkalden). Očesa te so tako umetno napravljene, da jih težko razločiš od pravih. Primeri se včasih, da je kak lep in drag konj ob okó prišel. To je potem velika napaka za takega konja in mu jemlje ličnost; pa tudi prah in mnogi merčesi se nabirajo radi v prazni očesni jamici. Gosp. Bauer ne vstavlja le sam take umetne očesa konjem, temuč jih prodaja drugim zdravnikom s popisom, kako se ima to storiti, da se derzé v očesni jamici.

Iz natoroznanstva.

Morski pès.

Po Grube-tu.

Morski pès je sesavec, ki lahko živi na suhem in v vodi. Njegova glava in persi so take, kakor roparskih žival. Morski pès laja po pasje, ima bistre lesičje oči, veliko brado krog gobca kakor maček, tudi zobje so mu ostri kakor jih imajo roparce; zadnji njegov konec je pa ribjemu repu podoben, ker zadnje nogi ste z repom sorašene. Morje je pravo stanovanje morskega psa, ker pride le na suho, da se na solcu greje ali pa da dremlje; torej mu je narava vse dala, kar mu je potreba, da more dobro plavati in se potapljati. Njegovo truplo je podolgasto in navadno prav tolsto; sprednje nogi ste blizo gobca, kakor dvé plavuti, in njih persti so sklenjeni s plavutno mrenico, da nogi ložej vesljate. Debela, gladka glava nima ušnic, in majhine ušesne luknjice lahko zakriva tanka kožica, da ne more voda v ušesa teči. Ribjemu repu podobni rep pa leži kakor brebrov (pibrov) rep po širokem na vodi. Kožuha mu nobena tekotina ne premoči; dlaka je tako gosta in gladka, kakor da bi bila z oljem namazana.

Ta kožuh morskega psa je kaj velik dar Božji ne le za samega morskega psa, temoč tudi za človeka. Morski pès namreč ljubi merzle morja in dežele, ker mu naj večji mraz nič ne dé. Torej je on severnim ljudstvom prav prijeten gost, ki jim vse dajé, česar potrebujejo in česar se njih serca veselé; kožuhovine za obleko in za streho njih kočé in še celó čolne si te ljudstva le iz njegovih kož in kostí napravljajo. Pa še več. Severni človek hoče tudi jesti in več jesti kakor človek v južnih krajih; ker pa severne ljudstva samo ribe in le samo ribe jesti morajo, se jim tedaj kos mesá kaj dobro prileže, in sicer kolikor tolsteji je kos, toliko boljši je tudi. Na goveje, na ovčje mesó ali celó na jelenovo pečenko ne morejo misliti, pa namesti tega je Laponec dobil od previdnosti Božje svojega sedlona, ki mu je skupej krava, konj in jelen, ki mu naj boljšo divjašino in najsladkeje mleko delí. Grenlandijan in Eskimo pa je prejel morskega psa, in sama ta žival mu nadomestuje vse živali in rastline. Čez dolgo zimo mu je koža morskega psa mehko ležišče, in v kratkem poletju mu je spe koža morskega psa streha njegovega šotora v samoti. Spodnja in zgornja obleka Eskimova je koža morskega psa, ki je srajca, suknja in plajšč ob enem, ki ponoči in podnevi, leto in dan na truplu ostane, in ki je vedno po najnovejši šegi. Krí morskega psa je Eskimova juha, mast te živali

njegovo vino in tolsti kosovi mesa so mu mesó in sočivje, močnata jéd in prigrizlej ob enem. Oče pripoveduje svoji družini naj novejše novice, pa nikoli ne pozabi kje, kdaj in kako je morskega psa prekanil in vjel. Lov morskega psa je uk in junaštvo mladenča Eskimo-a. Če se je on prej naučil tiče in ribe loviti, ga oče, ko je enkrat petnajsto leto dosegel, dorašenega spozná in poterdi, da smé zdaj v čoln stopiti in peljati se na lov morskega psa na viharno morje. Prvi srečni lov morskega psa je naj važniša dogodba v njegovem življenju, in tako junaško delo je vzrok družinske veselice, na katero povabijo tudi sosede in dobre prijatle. Ko mati ubito divjašino za kosilo pripravlja, pripoveduje oče ponosno, kako urno je sin veslal za hitro plavajočim morskim psom, kako mu je z močno roko harpuno v život zasačil in kako miren je bil, ko se je v globočino spustila ranjena žival, od bolečine se peneča. Lov morskega psa je obsežek vse umetnosti in učenosti in Eskimo si še celó nebesa misli kraj, kjer je obilo morskih psov. Truplo umerlega Eskimo-a zavijejo v kožo morskega psa in mu v grob pridenejo lovskega orožja, ker ti ljudje bodo tudi po njih veri na unem svetu morske psé lovili, samo da bo tam vedno dan in da se bodo te živali rade lovile.

Koža in mast morskega psa mikate tudi celó v bolj južnih krajih stanovajoče Evropejce, da nalaš zategavoljo pošiljajo na lov morskega psa ladije, ktere sušca ali malega travna odrinejo in deleč deleč jadrajo do otokov „Spitzberge“ imenovanih. Tam na ledénih plošah dremljejo cele trume morskih psov. Lovci se oborožijo z debelimi gorjačami, ktere so še na koncu okovane. S tem orožjem predramijo ne ravno preveč priljudno zaspance, ki se nič hudega ne nadjajo in ki vsled tega prijaznega pozdravljanja lovcov smertno zaspé, da se ne predramijo več. Revne živali spé tako terdo, da malokdaj zapazijo zalezovavca, ki se ne obotavlja, da jih kresne po čepinji z gorjačo. Če se pa poprej zbudijo in vidijo, da ni mogoče vjiti, pa grizejo krog sebe, da je groza, in da so človeku še celó smertno nevarne.

Naj bolje opravijo Grenlandci z njimi, ki se preoblečejo v morske pse in lezejo po trebuhu k zaspani družnji tako omahovaje, kakor morski psi znajo. Morajo tedaj roke pritisniti k persim in noge skriti pod kožo, ki jo za sabo vlečejo, če ne, bi vendar prekanjene živali zapazile prekanjevavce. Morski psi imajo mnogoverstne čudne navade in se znajo kaj lepo muzati. Posebno živi so takrat, kadar babcice može kličejo in se poljubujejo in božajo. Včasih tudi, ko lezejo, na enkrat vstanejo, in se vzdignejo z glavo in sprednjim truplom, in mahajo s kratkimi sprednjimi nogami. To igro umejo lovci kaj dobro oponašati; ker se dvigujejo kakor te živali, in tako nerodno, kolikor mogoče, glavo in persi gibljejo in z rokami, na persi pritisnjenimi, mahajo, češ da kličejo svoje tovarše. Kadar so jim pa zadostí blizo, veržejo svoje šeme preč, in za morske pse zdaj veljá: reši se, kdor moreš!

Morski psi so dobrega serca in njih ljubezen do mladih je zares ginljiva. Pa tudi človeku so zlo udani; mlad vjet morsk pès se kmali ukrotí in ostane potem pri hiši, ki ga redí, tako zvesto, kakor le pravi pès zamore storiti. — V začetku tega stoletja so vjeli v zalivu „Clew“ na Irskem otoku morskega psa in ukrotili v kuhinji nekega gospodarja, kterege hiša je bila blizo morskega brega. Ta morski pès je rastel in je kmali kazal veliko udanost do hiše in njenih prebivavcov; igral se je z otroci, kakor mlad maček in je sledil svojemu gospodarju kakor pesiček. Vsaki dan je šel v vodo na ribji lov, in ko se je sam nasitel, je prinesel vsaki dan tudi domú dobro ribo. Njegovo največje veselje je bilo greti se poleti na solcu in pozimi pred pečjo, v katero je tudi včasih zlezal. Štiri leta je dobra žival tako živela, kar prikaže se med gospodarjevo živino bolezen, ktere niso mogli ozdraviti. V ti nesreči je gospodar sveta iskal pri stari babúri, katero si je vsak čarovnico (copernico) mislil. Ta baba je terdila vražnemu možu, da bolezen med njegovo živino izvira od tod, ker ima on v svoji hiši nečisto